

Stavanger Deklarationen

Vi lever i en tid med stadig hurtigere og mere gennemgribende digitalisering. Digitale teknologier tilbyder fantastiske muligheder i forhold til skabelse, adgang, lagring og udveksling af information samtidig med, at de udfordrer mange eksisterende læsepraksisser. Over de sidste fire år har omkring 200 akademikere og videnskabsfolk indenfor læsning, forlagspraksis og litteraturvidenskab fra hele Europa undersøgt digitaliseringens indflydelse på læsning og læsepraksisser.

Papir og skærme tilbyder hver deres form for praksis. I det mix af læsning på papir og skærm, der præger nutidens læselandskab, vil vi finde den bedste måde at udnytte fordele ved både papir og digitale teknologier på tværs af aldersgrupper og formål.

Forskning viser, at papir fortsat er det foretrukne medie at læse længere tekster på, især når det drejer sig om dybere forståelse og vidensopbygning, og at papir bedst understøtter læsning af tekster med fagligt indhold. Læsning af længere tekster er uvurderligt for visse former for kognitive færdigheder som fx koncentration, udbygning af ordforråd og hukommelse. Det er derfor vigtigt, at vi beskytter og understøtter læsning af længere tekster som en ud af flere læsemåder. Da skærlæsning fortsat er i vækst, er det en af de væsentlige udfordringer at finde måder, der faciliterer dybde-læsning af længere tekster på skærm.

Nøgle-fund:

- Individuelle forskelle i færdigheder, evner og forudsætninger giver forskellige læringsprofiler, der har indflydelse på børns muligheder for at bruge og lære fra digitale versus trykte kilder;
- Digitale tekster tilbyder fremragende muligheder for at tilpasse tekstens udseende til et individs præferencer og behov. Det er blevet påvist, at det giver fordele i forbindelse med forståelse og motivation, især hvor den digitale læsning er blevet designet med læseren for øje;
- Digitale læseplatforme giver også udfordringer. Læsere er mere tilbøjelige til at overvurdere deres egen forståelse af teksten, når de læser digitalt i forhold til på papir, især når det sker under tidspres, fordi man her mere skimmer igennem teksten og dermed læser indholdet mindre koncentreret;
- Et meta-studie på 54 studier med mere end 170 000 deltagere viser, at forståelsen af lange faglige tekster er dybere på tryk end på skærme, især når læseren er under tidspres. Der var ingen forskelle i forståelsesniveauet ved skønlitterære tekster;
- Modsat forventninger om 'digitale indfødtes' færdigheder er effekterne af den skærmrelaterede overfladelæsning snarere blevet kraftigere end svagere, uafhængigt af aldersgruppe og tidligere erfaringer med digital læsning;
- Vores kropsligt forankrede kognition (det forhold, at hvordan og hvad vi lærer, ved og kan afhænger af kropslige og fysiologiske egenskaber) bidrager antageligt til forskellene i dybdeforståelse mellem læsning på papir og skærm. Den kropslige faktor bliver typisk ikke taget i betragtning af hverken læsere, undervisere og eller forskere;

Disse fund er er samstemmende med tilsvarende fund udenfor Europa. I lyset af fundene har vi formuleret følgende anbefalinger:

Anbefalinger

- Det er nødvendigt at gennemføre systematisk og præcise empiriske undersøgelser af, hvornår læring og forståelse understøttes - og hvornår læring og forståelse modvirkes både i forbindelse med læsning på tryk og digitalt.

Studerende burde undervises i strategier, der hjælper dem til at dybde-læse digitalt. Det er ligeledes vigtigt, at skoler og skolebiblioteker fortsat motiverer studerende til at læse trykte bøger og at afsætte tid til det i læseplanerne.

- Lærere og andre undervisere skal gøres bevidste om, at den hastige udskiftning af trykte materialer, papir og blyanter med digitale teknologier i grundskolen ikke er neutral. Hvis ikke de digitale læremidler og strategier udvikles og implementeres reflekteret, kan de medføre et fald i udviklingen af børns læseforståelse og deres begyndende kritiske tænkning.
- Der skal aktivt udvikles bedre retningslinjer for implementeringen af digitale teknologier især indenfor uddannelse, men også generelt. I uddannelsessektoren gælder det fx, at der skal udvikles empirisk valide retningslinjer i digital literacy (sortering, navigering, evaluering og integration af digitalt formidlet information). Sådanne digitale færdigheder er brugbare i mange sammenhænge som fx i håndtering af kommunikation med det offentlige;
- Undervisere, læseeksperter, psykologer og teknologiekspertter bør gå sammen om at udvikle digitale redskaber og relateret software, baseret på indsigter fra forskning i processeringen af digitale og trykte formater, herunder vores kropsligt forankrede kognition (eng. embodied cognition), for læsepraksis;
- Fremtidig forskning i digitale læremidler bør involvere øget samarbejde mellem teknologiudviklere, humanistiske og sociologiske forskere for at facilitere objektive og evidens-baserede offentlige diskussioner om de digitale forandringer.

Fremtidige forskningsspørgsmål

Den øgede brug af digitale materialer både i uddannelse og til personlig læsning rejser vigtige spørgsmål om læsning i fremtiden, om hvordan læsefærdigheder kan understøttes pædagogisk og om vigtigheden af skriftlig kommunikation:

- I hvilke læsesammenhænge og for hvilke læsere kan brugen af digitale tekster vise sig mest frugtbar?
- Modsat, indenfor hvilke læringsområder bør brugen af papir fremhæves og understøttes?
- Påvirker tendensen med mere fragmenteret, mindre koncentreret og mere overfladelæsning ved læsning på skræm læsevanerne, når vi læser trykte tekster?
- Er vores modtagelighed overfor fake news og forudindtaget forstærket pga vores overvurdering af digitale læsefærdigheder?
- Hvad kan der gøres for at understøtte dybdelæsning af tekster over en bred kam og især af tekstlæsning på skærm?

Hvem er vi?

Evolution of Reading in the Age of Digitisation (E-READ) er et europæisk forskningsinitiativ, der forener næsten 200 akademikere og forskere i læsning, forlagsviden og litteraturvidenskab for sammen at forske i, hvordan digitaliseringen påvirker læsepraksisser. Meget af forskningen har fokuseret på, hvordan læsere og især børn og unge mennesker forstår og husker tekst læst i enten trykte eller digitale formater. Medlemmer og relevante stakeholders indenfor dette EU-fundede COST forskningsnetværk mødtes 3-4 oktober 2018 i Stavanger, Norge for at diskutere hovedfundene i de fire års empiriske arbejde og diskussioner (2014-2018). Stavanger Deklarationen om fremtidens læsning repræsenterer et sammendrag af denne udveksling.